

Μακεδονικά

Τόμ. 14, Αρ. 1 (1974)

Η συμβολή της Επισκοπής Πέτρας εις τα εθνικά και εκπαιδευτικά προβλήματα του ελληνισμού της περιοχής Ολύμπου (1890-1896)

Αθαν. Αγγελόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.573](https://doi.org/10.12681/makedonika.573)

Copyright © 2014, Αθαν. Αγγελόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αγγελόπουλος Α. (1974). Η συμβολή της Επισκοπής Πέτρας εις τα εθνικά και εκπαιδευτικά προβλήματα του ελληνισμού της περιοχής Ολύμπου (1890-1896). *Μακεδονικά*, 14(1), 64-84. <https://doi.org/10.12681/makedonika.573>

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΠΕΤΡΑΣ
ΕΙΣ ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΟΛΥΜΠΟΥ (1890-1896)

Ἡ ἐπισκοπὴ Πέτρας, ἐκτεινομένη γεωγραφικῶς ἀπὸ Λιβαδίου μέχρι Λιτοχώρου περίπου, ὑπήγετο διοικητικῶς εἰς τὴν μητροπολιτικὴν περιφέρειαν Θεσσαλονίκης μέχρι τοῦ 1896, ὅτε καὶ ἐξεδόθη ὁ Πατριαρχικὸς Τόμος καταργήσεως ταύτης διὰ τῆς συγχωνεύσεώς της εἰς τὴν μητρόπολιν Ἐλασσῶνος καὶ τὴν ἐπισκοπὴν Κίτρους. Ἡ δρᾶσις τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἱστορίας της ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς παρούσης μελέτης, ὅπως προβάλλει αὐτὴ ἐκ τῶν σχετικῶν ἀναφορῶν, ἐκθέσεων καὶ ἐπιστολῶν τοῦ τελευταίου ἐπισκόπου Πέτρας, τοῦ ἀπὸ Πολυανῆς Θεοκλήτου¹, καὶ τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας ταύτης πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης.

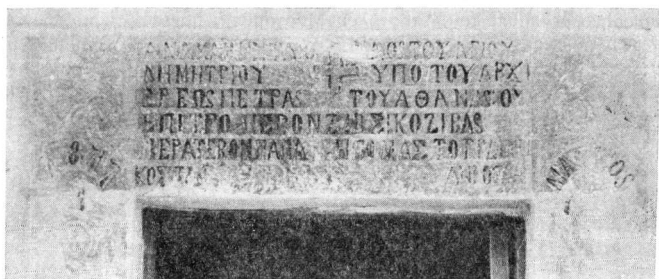
Ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν σχετικῶν φακέλων τοῦ ἱστορικοῦ ἀρχείου τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης² ἐξάγεται ὅτι ἡ ἐπισκοπὴ Πέτρας κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν περίοδον εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ, ἐκτὸς τῶν ποιμαντικῶν καὶ διοικητικῶν, σοβαρὰ ἐθνικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα, τὰ ὅποια εἶχον κατα-

1. Ἐκ τῶν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν πηγῶν γνωρίζομεν ὅτι ὁ Θεόκλητος ἐξελέγη κατ' ἀρχὰς ἐπίσκοπος Ἰερισσοῦ, μετετέθη ἐκεῖθεν τὸ 1879 εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Πολυανῆς, ἐνθα εἰργάσθη μετὰ πολλοῦ ζήλου μέχρι τοῦ 1885, ὅποτε ἐκ νέου μετετέθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Πέτρας, παραμείνας ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1896. ἔτους τῆς καταργήσεως τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας, διὰ νὰ μετατεθῇ ἐκ τρίτου εἰς τὴν ὁμορον ἐπισκοπὴν Κίτρους, τὴν ὅποιαν διεποίμανε μέχρι τοῦ 1904, ὅποτε παρητήθη καὶ τὸν διεδέχθη ὁ Παρθένιος Βαρδάκας (1904-1933). Ὁ Θεόκλητος ὑπῆρξε λόγιος ἀνὴρ, «ἀνὴρ πρᾶυμητις καὶ τῶν γραμμάτων πυθαγορικὸς μύστης», ἀλλὰ λιὰν φιλάσθενος καὶ ἰδιόρρυθμος ἱεράρχης (ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἔγγρ. 4735 «Ἀναφορὰ ἀντιπροσώπων καὶ ἐφόρων Λιβαδίου πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ἀπὸ 7 Νοεμβρίου 1892» ἀριθμ. ἔγγρ. 4738 «Ἀναφορὰ κατοίκων Λιβαδίου πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1892» ἀριθμ. ἔγγρ. 4732 «Ἐκθεσις Πέτρας Θεοκλήτου πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ἀπὸ 11 Ἰουνίου 1892 ἐν Θεσσαλονίκῃ»). Ὁ Θεόκλητος διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας τὸν Ἀθανάσιον (1870-1885) καὶ οὗτος τὸν Ἀγαθάγγελον (1854-1870). Ἐπὶ Ἀθανασίου ἀνεκαινίσθη ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τοῦ ὁμωνύμου χωρίου εἰς τὸν Ὀλυμπον κατὰ τὸ 1877. Ἐνώθεν τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ σώζεται μέχρι σήμερον ἡ ἐπιγραφή: «Ἀνακαινίζεται ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως Πέτρας τοῦ Ἀθανασίου» ἐπιτροπεύων Ζήσης Κόζιβας, ἱερατεῖων παπα Κώστας. Ὑπὸ μύστορι Ζιοπανίτη. Μάϊος 1877» (εἰκ. 1).

2. Εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Πέτρας ἀναφέρονται οἱ φάκελλοι 30, 31, 69 καὶ ἴδια ὁ φάκελλος 63.

στη δεξτέρα λόγφ τῆς γενικωτέρας πενίας, ἡ ὁποία μεγάλως ἐμάστιζε τὴν περιοχὴν Ὀλύμπου οὕτως, ὥστε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς καταργήσεως τῆς ἐν λόγφ ἐπισκοπῆς πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν δύο ὁμόρων μητροπόλεων Θεσσαλονίκης καὶ Ἐλασσόνης.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ὄλικου διαιροῦμεν τὴν μελέτην εἰς τρία μέρη. Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὰ ἐθνικὰ θέματα τῆς ἐπαρχίας, τὴν διεΐσδυσιν δηλαδὴ καὶ τὴν ἀντιμετώπισιν εἰς τὴν περιοχὴν Ὀλύμπου τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας μεταξὺ τοῦ βλαχοφώνου ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, τὸ

Εἰκ. 1. Εἴσοδος τοῦ ναοῦ Ἁγίου Δημητρίου τοῦ ὁμονύμου χωρίου, ἀνακαινισθέντος τὸ 1877 ἐπὶ ἐπισκόπου Πέτρας Ἀθανασίου

δεύτερον εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν κατάστασιν τῆς περιοχῆς καὶ τὸ τρίτον εἰς τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα τοῦ τόπου, τὰ ὁποία ὠδήγησαν μοιραίως εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἐπισκοπῆς. Τέλος, δημοσιεύομεν, τὸ πρῶτον ἐνταῦθα, τὸν Συνοδικὸν Τόμον καταργήσεως τῆς Ἐπισκοπῆς Πέτρας.

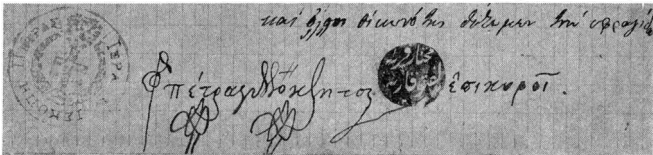
Α'. Η ΡΟΥΜΑΝΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΟΠΗΝ ΠΕΤΡΑΣ

Τὸ δεύτερον ἡμῖς τοῦ 19ου αἰῶνος χαρακτηρίζεται διὰ τὴν Μακεδονίαν ὡς ἡ περίοδος τῶν ξένων θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν προπαγανδῶν, ἧτοι τῆς βουλγαροεξαρχικῆς, τῆς ρουμανικῆς, τῆς οὐνιτικῆς καὶ τῆς προτεσταντικῆς. Αὗται ἐπληξάν ἀναλόγως ὄλας σχεδὸν τὰς ἐπαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ διεσταυρώθησαν ἅπασαι εἰς τὴν μητροπολιτικὴν περιφέρειαν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα, ἡ ὁποία καὶ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐνταῦθα, δραστηριοποιεῖται εἰς τὰς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης, Κίτρον καὶ Πέτρας καὶ κατευθύνεται ἀπὸ τὴν Θεσσαλονικίην¹.

1. Πρβλ. Ἄ. Ἀγγελόπουλου, Αἱ ξένοι προπαγάνδαι εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πολωνίης κατὰ τὴν περίοδον 1870-1912, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 14-15.

Ἡ ἐπαρχία Πέτρας εἰδικώτερον ὑπῆρξεν ἀντικείμενον συστηματικῆς διεισδύσεως, διότι εἰς μερικά χωρία τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης, ὅπως εἰς τὸ Λιβάδιον, τὸν Κοκκινοπλόν, τὴν Καρύτσαν καὶ τὰ Βλαχοκαλύβια ὁ πληθυσμὸς ἦτο βλαχόφωνος¹. Εἰς τὰ μνημονευθέντα χωρία ἐντοπίζεται κυρίως ἡ προσπάθεια τῶν ὀργάνων τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας πρὸς προσηλυτισμὸν, κυρίως ὁμοῦς εἰς τὸ Λιβάδιον καὶ τὸν Κοκκινοπλόν. Αἱ πρῶται κρούσεις εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πέτρας ἤρχισαν ἀμυδρῶς ἀπὸ τοῦ 1878 καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ 1891 καὶ ἐνετάθησαν κατὰ τὰ ἀμέσως ἐπόμενα ἔτη².

Συγκεκριμένως ἀπὸ τοῦ 1891 πρᾶκτορες τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, καθοδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Μαργαρίτη³, ἤρχισαν περιοδεύοντες τὰ βλαχόφωνα ἑλληνικὰ χωρία τοῦ Ὀλύμπου, τὰ ὁποῖα προσεπάθησαν νὰ

Εἰκ. 2. Σφραγὶς τῆς ἱεραῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας καὶ ὑπογραφή τοῦ ἐπισκόπου Πέτρας Θεοκλήτου τοῦ 1893

συνεγείρουν ὑπὲρ τοῦ ρουμανικοῦ φυλετισμοῦ, διαθέτοντες τεράστια χρηματικά ποσὰ μὲ ἀπώτερον σκοπὸν τὴν ἀπόσπασιν τῶν κοινοτήτων τούτων ἀπὸ τὴν πνευματικὴν καὶ ἐκπαιδευτικὴν ἐξάρτησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ τῆς τοποθετήσεως εἰς τὰ χωρία ταῦτα ρουμανιζόντων ἱερέων καὶ διδασκάλων⁴. Ἡ προσπάθεια αὕτη, ὡς γνωστόν, ἐντάσσεται εἰς τὸ γενικώτερον πλαίσιον δραστηριότητος τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ὅπως δημιουργηθοῦν μεταξὺ τῶν βλαχοφώνων Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας ἐστίαί καὶ νησίδες ὑποστηρίξεως τῶν ἐθνικῶν ρουμανικῶν συμφερόντων εἰς τὸν χῶρον αὐτόν.

Ἡ ἐκστρατεία ἐκεῖνη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πέτρας περιορίσθη εἰς ἐντυπω-

1. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4732, σ. 3.

2. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4735, σ. 3 καὶ 4717 «Ἐπιστολὴ Πέτρας Ἀθανασίου πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1881 ἐκ Λιβადίου», σ. 1.

3. Περὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ρουμανιζόντων Βλάχων Ἀποστόλου Μαργαρίτη βλ. V. Bégar d, La Turquie et l'hellénisme contemporain, Paris 1893, σ. 247 κ.έ. M. Pailla-rès, L'Improglio macédonien, Paris 1907, σ. 266-269. K. Bitoski, Dejnosta na Pelagongoniskata Mitropolija (= Ἡ δράσις τῆς μητροπόλεως Πελαγονίας) 1870-1912, Skopje 1968, σ. 132-147, 254-255. A. Rubin, Les Roumains de Macédoine, Bucarest 1913.

4. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4732, σ. 4.

σιακάς ἐνεργείας μόνον, χάρις εἰς τὴν ὀργανωμένην ἀντίδρασιν τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἐπίσκοπον Θεόκλητον (εἰκ. 2) καὶ τῶν δημογεροντιῶν τῶν κοινοτήτων, βασισμένην κυρίως εἰς τὴν ηὔξημένην ἑλληνικὴν συνειδησιν τοῦ βλαχοφόνου πληθυσμοῦ τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς. Ὁ ἐπίσκοπος, οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς περιοχῆς ὑπῆρξαν ὁ κύριος στόχος τῶν ρουμανιζόντων. Ἐπειδὴ αἱ ἀποδοχαί, ἴδια τῶν διδασκάλων, ἦσαν λίαν πενιχραί, ἐξωθοῦντο οἱ κάτοικοι, ὅπως μὴ καταβάλλουν τὴν ἐπιχορήγησιν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν διδασκάλων διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάσουν καὶ ὑποκύψουν εἰς τοὺς ἐκβιασμούς των, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος.

Ἰδοῦ πῶς περιγράφει τὴν κατάστασιν ὁ Πέτρας Θεόκλητος εἰς ἀναφορὰν του πρὸς τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Σωφρόνιον (11 Ἰουνίου 1892). «Οἱ δὲ βλαχοφῶνοι κάτοικοι τῶν ἐν λόγῳ χωρίων δελεαζόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀργυρίου τοῦ χορηγουμένου ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ Ἀποστόλου Μαργαρίτη πρὸς ἐγκαθίδρυσιν βλαχοφόνων διδασκάλων ἤρξαντο ὅπως πιέζωσί με πρὸς τὸ ἀναστεῖλαι πᾶσαν ἐνέργειάν μου κατὰ τῆς ἐγκαταστάσεως διδασκάλων τῆς βλαχικῆς γλώσσης καί... ἐπομένως ζητουμένης τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως, οὗτοι παρακολουθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν ἄλλων χωρίων ἤρξαντο ὀδεύοντες τὴν ὁδὸν τῆς ὑπεφυγῆς πρὸς τὸ ἀποτείνειν τὴν ἀρχιερατικὴν ἐπιχορήγησιν ἀπέναντι τῶν ὑπόυλων αὐτῶν βουλευμάτων πρὸς τὸ ἐπιτυχεῖν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ»¹.

Περὶ τῆς ρουμανικῆς διεισδύσεως εἰς τὸ χωρίον Κοκκινοπλὸς πληροφοροῦμεθα ὅτι τοῦτο εἶχε καταστῆ, κατὰ τὸν Πέτρας Θεόκλητον, «κέντρον» τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας εἰς τὴν περιοχὴν Ὀλύμπου, διότι προφανῶς ἐκεῖ εὗρε ἢ προπαγάνδα προσφορώτερον ἔδαφος ἀπὸ τὰ ἄλλα χωρία². Ὁ Θεόκλητος ἐπικρίνει ὡς ὑπεύθυνον τῆς δημιουργηθείσης ἐκρύθμου καταστάσεως εἰς τὸν Κοκκινοπλὸν τὸν πρόκριτον τοῦ χωρίου Γεώργιον Δ. Χατζούλην. Οὗτος κατὰ τὸ 1891 διηκούλυε τὴν ἐγκατάστασιν ρουμανοδιδασκάλου εἰς τὸ χωρίον, ὁ ὁποῖος ὅμως ἐξεδιώχθη ἐκεῖθεν δι' ἐνεργειῶν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν προκρίτων τοῦ χωρίου. Χαρακτηριστικῶς γράφει ὁ Θεόκλητος: «...προσεπάθησε (δηλ. ὁ Χατζούλης) μετὰ τοῦ διαβοήτου ἐπὶ ἀστασίᾳ χαρακτηρισῶν πενθεροῦ του καὶ γυναικαδέλφου του, Παλάγκα τοῦπικλην, καὶ ἔφερε βρώμιον διδάσκαλον ἐν τῷ χωρίῳ του διαφόροις θεμιτοῖς τε καὶ ἀθεμίτοις μέσοις χρησάμενος, πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ ὁποίου ἰκανῶς ἐμόχθησα ἔχων συναντιλήπτωρα καὶ πάντας τοὺς εὐφρονούντας προκρίτους Κοκκινοπλῶ»³. Ὁ ἴδιος, ὀλίγα ἔτη ἀργότερον (Μάϊος 1895), μὴ ἐπιθυμῶν νὰ τακτο-

1. Αὐτόθι.

2. Αὐτόθι.

3. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4745 «Ἐπιστολὴ Πέτρας Θεοκλήτου πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ἡμ. 7 Ἰουνίου 1895 ἐκ Λιτοχώρου», σ. 2.

ποίηση τὰς οικονομικὰς ὑποχρεώσεις του ἐναντι τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας, ζητεῖ εἰς ἀναφορὰν του πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης, ὅπως ἐξαιρεθῆ τῆς συνδρομῆς διὰ τὴν ἐπιχορήγησιν τοῦ ἐπισκόπου Πέτρας, ἄλλως ἀπειλεῖ προσέλευσιν εἰς τὴν ρουμανικὴν προπαγάνδαν¹. Περισσότερας πληροφορίας περὶ τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας εἰς τὸν Κοκκινοπλὸν δὲν ἔχομεν εἰς τὰς ὑπ' ὄψιν ἡμῶν πηγὰς.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1892, χρονολογοῦνται καὶ αἱ πρῶται προσπάθειαι διεισδύσεως εἰς τὸ Λιβάδιον Ὀλύμπου τῶν ὀργάνων τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, τὰ ὁποῖα ἐξεμεταλλεύθησαν, ὡς φαίνεται, τὴν διαμάχην μεταξὺ τοῦ ἐπισκόπου Πέτρας Θεοκλήτου καὶ τινῶν προκρίτων ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἀνακύψαντος τότε σχολικοῦ ζητήματος εἰς τὴν κοινότητα Λιβαδίου². Ἀπὸ δύο ταυτοχρόνους ἀναφορὰς τοῦ Θεοκλήτου καὶ τῶν προκρίτων πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης (7 Νοεμβρίου 1892) πληροφοροῦμεθα ὅτι οἱ ἀντιδικοῦντες πρὸς τὸν ἐπίσκοπον «προσπαθοῦσι νὰ ἀναπετάσωσι τὰς πύλας τοῦ Λιβαδίου εἰς τὸν ρουμανισμόν»³, οἱ δὲ ἔφοροι καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς κοινότητος ὅτι «περίτρομοι κατέστησαν ἐκ τοῦ περιλείχοντος περὶ τὴν ἐπαρχίαν λύκου τοῦ φυλετισμοῦ»⁴ καὶ συνεπῶς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τότε ἤρχισε καταβαλλομένη ἢ πρώτη σοβαρὰ προσπάθεια ἐγκαταστάσεως εἰς Λιβάδιον «πράκτορος τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας»⁵, ἢ ὁποῖα ἐν ἀρχῇ εἶχεν ἐμφανίσει μερικὰς ἐπιτυχίας ἀλλὰ εἰς τὴν συνέχειαν ἐξεμηδενίσθη, καθ' ὅτι ἐξηγέρθησαν οἱ κάτοικοι Λιβαδίου καὶ οὕτω ἐξεδιώχθησαν οἱ ἐπήλυδες.

Ὁ Πέτρας Θεόκλητος εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Ἀθανάσιον (Φεβρουάριος 1896) ἀναφερόμενος εἰς τὰ παραπάνω γεγονότα τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1892 γράφει ἐπιγραμματικῶς τὰ ἑξῆς: «Παναγιώτατε! Οἱ εἰρημένοι κύριοι πρὸ 4 ἐτῶν προσκαλέσαντες ἔφερον τὸν πράκτορα τῆς ρωμουρικῆς προπαγάνδας ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐνθρονίσωσιν αὐτὸν ἐν Λιβαδίῳ, ἀλλ' ἐξεγερθέντες τότε πολλοὶ Λιβαδίται πρόκριτοι πρᾶγματι φιλοπάτριδες ἐπολέμησαν γενναίως καὶ ἐξέσωσαν κακῶς αὐτὸν καταίχοντες τὰ μίσθια ταῦτα καὶ ἀργυρώνητα τῆς προπαγάνδας ὄργανα. Ἐκτοτε οἱ ἄνθρωποι οὗτοι μεμνημένοι τῆς γλυκειᾶς καὶ θελκτικῆς λαμπηδόνας τῶν ὑποδειχθέντων αὐτοῖς χρυσίων ὑπὸ τῆς ρωμουρικῆς προπαγάνδας οὐκ

1. Αὐτόθι.

2. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4735, σ. 1· 4736 «Ἐπιστολὴ Πέτρας Θεοκλήτου πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ἀπὸ 7 Νοεμβρίου 1892 ἐκ Κοκκινοπλοῦ», σ. 1· 4752 «Ἐπιστολὴ Πέτρας Θεοκλήτου πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ἀπὸ 18 Φεβρουαρίου 1896 ἐκ Λιτοχώρου», σ. 2.

3. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4736, σ. 2.

4. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4735, σ. 1.

5. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4752, σ. 1.

ἐπαύσαντο ραδιουργοῦντες καὶ καιροφυλακτοῦντες ἴν' ἀναπετάσῃ τὰς πύλας τοῦ Λιβαδίου εἰς τὴν εἰρημένην προπαγάνδα»¹.

Πρωταίτιοι τῆς συμπράξεως μετὰ τῶν ὀργάνων τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας ὑπῆρξαν οἱ: Κωνσταντῖνος Χατζηγώγας, Ἀναστάσιος Χατζηζωγίδης, Κωνσταντῖνος Παπαγεωργίου, Νικόλαος Βέλλας, Κωνσταντῖνος Κίτζας, Ζιώγης Νικολάκης Δήμου καὶ Τασιούλης Κυραναστάσης². Ὁ Θεόκλητος θεωρεῖ τοὺτους ὑπευθύνους τῶν γεγονότων τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1892, ἀλλὰ καὶ τοῦ 1895, διότι οὗτοι, καίτοι διωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῶν μέλη τῆς ἐφορίας ἢ τῆς δημογεροντίας, προσεπάθησαν ἐκ νέου «νὰ ἐγκαταστήσωσιν ἀνθ' ἑλλήνων ρωμοῦνους διδασκάλους», ὅποτε ὁ Θεόκλητος ἠναγκάσθη νὰ διορίσῃ ἐξ ὀφικίου ἄλλην ἐφορίαν διὰ νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῶν σχολικῶν ἀναγκῶν τῆς κοινότητος Λιβαδίου³.

Περὶ τῆς δευτέρας αὐτῆς ἀποπειρας πληροφοροῦν τὰ ἐξῆς ὁ Θεόκλητος εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Θεσσαλονίκης Ἀθανάσιον «...ἐνῶ κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον ἐποιοῦμην τὰς διατριβάς ἐν Λιβαδίῳ ἀπεπειράθην, ἵνα ὑπεκκαύσω τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἀνωτέρω κυρίων καὶ οὕτως ἀποστῶσι τῆς κακῆς αὐτῶν προθέσεως νὰ διορίσω τινὰς μὲν αὐτῶν μέλη ἐφορίας, τινὰς δὲ μέλη δημογεροντίας, ἀλλ' οὗτοι τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν ἠρνήθησαν νὰ δεχθῶσιν, ἔπειτα δὲ σκεφθέντες, φαίνεται, ὅτι ἀνυποπτότερον καὶ τελεσφορότερον δύνανται νὰ ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τοῦ ἰνδάλματός των ἐδέχθησαν. Ἀλλὰ δὲν παρήλθον πολλαὶ ἡμέραι καὶ ἐφωράθησαν ραδιουργοῦντες νὰ ἐγκαταστήσωσιν ἀνθ' ἑλλήνων ρωμοῦνους διδασκάλους, καθ' ὃν χρόνον πολλοὶ τῶν προκρίτων ἀπουσίαζον ἐν Ἐλασσῶνι τε καὶ ἀλλαχοῦ· τοῦτο τοῖσιν ἐννοήσας καὶ ἰδὼν τὰ τεκταινόμενα ἐξ ὀφικίου ἀμέσως διώρισα ἐφορίαν, συνεφώνησα διδασκάλους καὶ διέταξα ἀμέσως νὰ ἀνοίξωσι τὰ σχολεῖα καὶ νὰ ἀρχίσωσιν οἱ διδάσκαλοι τῶν μαθημάτων, ὅπερ καὶ ἐγένετο»⁴.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταδεικνύεται ὅτι ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα, ὅπως εἰς τὸν Κοκκινοπλόν, οὕτω καὶ εἰς τὸ Λιβάδιον, ἀπέτυχε παταγωδῶς χάρις εἰς τὴν καθολικὴν σχεδὸν ἀντίθεσιν τοῦ βλαχοφάνου ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ὄργανομένου κοινοτικοῦ συστήματος. Περὶ τῶν ἄλλων δύο χωρίων τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας, τῆς Καρύτσης καὶ τῶν Βλαχοκαλυβίων, οὐδεμίαν συγκεκριμένην πληροφορίαν ἀνεύρομεν εἰς τὰς ὑπ' ὄψιν ἡμῶν πηγάς. Πάντως, μετὰ τὸ 1896, ὅτε καταργεῖται ἡ ἐπισκοπὴ Πέτρας, ἡ πνευματικὴ ἐπιστασία τοῦ μὲν Λιβαδίου καὶ Κοκκινοπλοῦ ἀναλαμβάνεται ὑπὸ τῆς μητροπόλεως Ἐλασσῶνος, τῶν δὲ ἄλλων δύο χωρίων ὑπὸ τῆς ἐπισκοπῆς Κίτρους.

1. Αὐτόθι.

2. Αὐτόθι.

3. Αὐτόθι, σ. 2.

4. Αὐτόθι.

Β'. Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΟΠΗΝ ΠΕΤΡΑΣ

Τὰ σχολεῖα εἰς τὴν περιοχὴν Ὀλύμπου κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν ἱστορικὴν καμπὴν τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας διέρχονται μεγάλην κρίσιν λόγῳ τῆς καθολικῆς πενίας τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν κατοίκων, ἀλλὰ μὲ τὴν δυνατὴν διοικητικὴν καὶ οἰκονομικὴν συμπάραστασιν τῶν ἐνοριῶν καὶ τῶν μονῶν τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας συντηροῦνται κάπως ταῦτα. Ἡ Ἐκκλησία ἰδιαιτέραν καταβάλλει προσπάθειαν διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν πενιχρῶν ἔστω μισθῶν τῶν διδασκάλων, καθ' ὅσον μέρος τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας, τὸ παγκάρι τῶν ναῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ τυχὸν περιουσία αὐτῶν διατίθενται ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τῆς παιδείας τοῦ δούλου ἑλληνισμοῦ τῆς περιοχῆς Ὀλύμπου.

Εἶναι λίαν χαρακτηριστικὰ τὰ ὅσα μᾶς λέγει ὁ Πέτρας Θεόκλητος περὶ τῆς δευτέρας θέσεως τῶν πτωχῶν ἀλλ' ἠρώων διδασκάλων τῆς ἐπαρχίας του κατὰ τὴν ἐθνικῶς κρίσιν ἐκείνην περίοδον τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς περιοχῆς Ὀλύμπου: «...Οἱ δὲ πτωχοὶ διδασκαλοὶ ἔχουσι πάντοτε νὰ λαμβάνωσι περυσινούς καὶ προπερυσινούς μισθοὺς μὴ δυνάμενοι μήτε νὰ φύγωσι, μήτε νὰ μὴν ἀνανεώσωσι συμφωνίαν καὶ κουρευομένου καὶ ὑποβιβαζομένου τοῦ εὐτελοῦς μισθοῦ των. Ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς χωρίοις πληρώνουσι οἱ χριστιανοὶ εἰς τοὺς διδασκάλους τὸν μικρὸν μισθόν, ὡς φαίνεται ἐν τῷ πίνακι, παρέχουσι ὁμως κατὰ τὴν συμφωνίαν καὶ 250-350 ὀκάδας σίτου ἢ καλαμποκίου πρὸς διατροφήν τοῦ διδασκάλου. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν εὐτελεῖ μισθὸν ὃν πληρώνουσι τοῖς διδασκάλοις, ἂν δὲν ἐπαρκῆ τὸ παγκάριον τῆς Ἐκκλησίας, πωλοῦσιν ἐν ἧ δύο ζῶα τῆς ἐκκλησίας καὶ πληρώνουσι τῷ διδασκάλῳ, διότι ἐκάστη σχεδὸν ἐκκλησία ἔχει πάντοτε ὀλίγα μεγάλα ζῶα καὶ μικρά, ἐκ τῶν ὁποίων ἐν μεγίστῃ ἀνάγκῃ ἢ ἐκποιοῦσί τινα, ἢ συνεισφέρουσι τὸν ὀβολὸν των ὑπὲρ τῶν σχολείων, ὅταν οἱ πρόκριτοι τῶν χωρίων ἐμφορῶνται ἀγαθῶν διαθέσεων»¹.

Σχολεῖα ὑφίστανται κυρίως εἰς τὰ κεφαλοχώρια, ὅπως εἰς τὸ Λιβάδιον, τὸν Κοκκινοπλόν, τὸν Ἅγιον Δημήτριον καὶ τὸ Λιτόχωρον, ἐνῶ εἰς τὰ ἄλλα μικρότερα χωρία ἢ σχολικὴ κίνησις ἐμφανίζεται ὑποτυπώδης, ἂν μὴ καὶ ἀνύπαρκτος. Κατὰ τὸν Πέτρας Θεόκλητον, τὰ σχολεῖα Λιτοχώρου εὐρίσκονται κατ' ἐξαίρεσιν εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν, χάρις εἰς τὴν ἐξασφάλισιν ἰκανῶν καὶ μονίμων πόρων². Ὁ ἐπίσκοπος εἰς ἐιδικὴν ἔκθεσίν του πρὸς τὴν

1. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἔγγρ. 4723 «Ἐπιστολὴ Πέτρας Θεοκλήτου πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ἀπὸ 29 Νοεμβρίου 1890 ἐκ Λιβαδίου», σ. 2-3.

2. Ἡ δαπάνη λειτουργίας τῶν δύο σχολείων Λιτοχώρου ἀνήρχετο εἰς 16.000 περίπου γρόσια κατ' ἔτος καὶ ἐκαλύπτετο ἀπὸ τὰ ἔσοδα τῶν ναῶν καὶ τὰ κληροδοτήματα. Κυριώτεροι εὐεργέται τῶν σχολείων Λιτοχώρου ἦσαν οἱ Χατζῆ Ζάχος Γουζέλης, Ἄθαν. Μπλιάντης, Ἰωάννης καὶ Ἀναστάσιος Μπιστικὸς, ἀδελφοὶ Σιτζούκη καὶ ἄλλοι, τὴν ὅλην δὲ ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν τοῦ χωρίου ὑπεβόηθει ἢ κατὰ τὸ 1879 ἰδρυθεῖσα εἰς τὸ Λιτόχωρον «Φιλεκαπαιδευτικὴ Ἀδελφότης Πρόοδος». Βλ. σχετικῶς Σ τ. Πα πα δ ο πο ὄ λ ο υ,

μητρόπολιν Θεσσαλονίκης περὶ τῆς σχολικῆς κινήσεως εἰς τὴν ἐπαρχίαν του κατὰ τὸ 1890 λέγει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ περὶ τοῦ Λιτοχώρου: «Μόνον τὸ ἀκραφνὲς φιλόμουσον τοῦ Λιτοχώρου ἠδυνήθη νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ σχολεῖα των διὰ μονίμων πόρων· ὄλων δὲ τῶν λοιπῶν κοινοτήτων οἱ περὶ τῶν σχολείων πόροι ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς εὐπορίας καὶ καλῆς διαθέσεως τῶν προκρίτων πρὸς τὰ σχολεῖα καὶ ἐκ τῆς εὐνου πρὸς αὐτὰ ἐν μέρει διαθέσεως τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν...»¹.

Εἰς τὰ ἄλλα τρία χωρία, τὸ Λιβάδιον, τὸν Κοκκινόπλὸν καὶ τὸν Ἅγιον Δημήτριον, ὑφίστανται αἱ οἰκονομικαὶ προϋποθέσεις ὁμαλῆς λειτουργίας τῶν σχολείων, πλὴν ὅμως ἡ ὅλη προσπάθεια ὑστερεῖ εἴτε ὡς πρὸς τὴν συνεπιχειροῦσιν τῶν ἀναγκαιούτων πόρων, εἴτε ὡς πρὸς τὴν καλὴν διαχείρισιν αὐτῶν, εἴτε καὶ ὡς πρὸς τὸ μόνιμον ἐνδιαφέρον τῶν προκρίτων ὑπὲρ τῶν σχολείων, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παρατηρῆται ἀταξία ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν τῶν διδασκάλων καὶ τὴν ἔγκαιρον ἔναρξιν τῶν μαθημάτων. Τὰς ἀδυναμίας ταύτας ἐπισημαίνει ὁ Πέτρας Θεόκλητος παρατηρῶν εἰς τὴν αὐτὴν ἐκθεσίν του τὰ κάτωθι: «Ἐν Λιβαδίῳ, Κοκκινόπλῳ καὶ Ἁγίῳ Δημητρίῳ καὶ αὐτοὶ οἱ σημειούμενοι πόροι πολλακίς ἢ δὲν πληρῶνονται ἢ πληρωνόμενοι δίδονται εἰς ἐκτάκτους καὶ ἐπείγουσας ἀνάγκας τῆς κοινότητος, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ καταβροχθίζονται ὑπὸ τῶν ἰσχυόντων καὶ δυναμένων καὶ τὰ σχολεῖα μένουσιν ἐν περιπετειῶδει πάντοτε καταστάσει...»².

Τοιοῦτου εἶδους σχολικαὶ περιπέτεια παρατηροῦνται κυρίως εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Λιβαδίου καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν τελευταίαν πενταετίαν τῆς ἱστορίας τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας, ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1892-1893³ λόγῳ τῆς κακῆς διαχειρίσεως τῶν σχολικῶν πόρων καὶ τῶν συνεχῶν ἐρίδων τῶν προκρίτων μεταξύ των, ὡς καὶ μετὰ τῶν ἐπισκοπικῶν καὶ μοναστηριακῶν ἀρχῶν. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν σχετικῶν ἀναφορῶν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἀντιδίκων πλευρῶν φαίνεται ὅτι ἡ ἔρις εἶχεν ὡς βασικὴν αἰτίαν τὴν «ἐπιβλέψιν τῶν μοναστηρίων καὶ ἐπιθεώρησιν τῆς διαχειρίσεως καὶ ἐκ μέρους τῶν κοινοτήτων», ὅπερ ἀπερρίπτετο ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Πέτρας ὡς ἀνάμιξις εἰς καθαρῶς ξένας ἀρμοδιότητας⁴.

Ἡ σχολικὴ παρακμὴ τοῦ Λιβαδίου ἐμφανίζεται συνυφασμένη μὲ τὴν προβληματικὴν κατάστασιν αὐτῆς ταύτης τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας, διότι πα-

¹ Ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν τελευταῖο αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας, Θεσσαλονικὴ 1970, σ. 92-93.

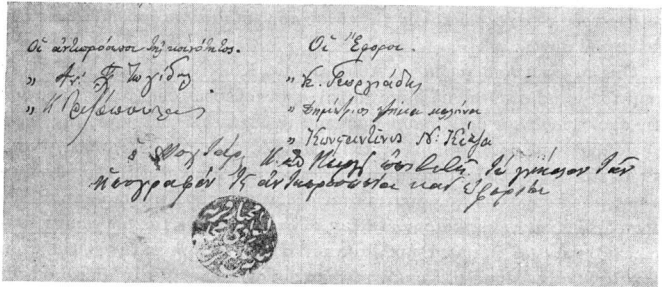
1. ΑΜΘ, Φ 63, ἀριθμ. ἐγγράφου 4723, σ. 1.

2. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4723, σ. 1-2.

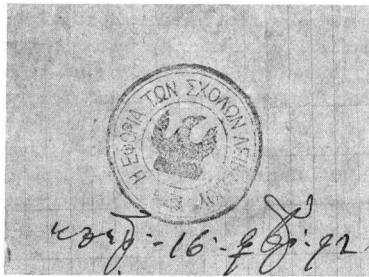
3. Βλ. σχετικῶς ἐκθέσεις, ἀναφορὰς καὶ ἐπιστολάς εἰς ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4734 «Ἀναφορὰ Δημογερόντων Λιβαδίου πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ἀπὸ 3 Νοεμβρίου 1892» ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4723, σ. 4735· 4736· 4738.

4. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4735, σ. 2 καὶ 4738, σ. 1.

λαιότερον ἢ σχολικὴ κίνησις τοῦ Λιβαδίου ἦτο ἐν μεγάλῃ ἀκμῇ, καθὼς διασώζει τοῦτο ἡ ζῶσα παράδοσις τοῦ Λιβαδίου εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς μεγάλης παρακμῆς· «ἀλγοῦμεν δὲ τὴν καρδίαν», γράφουν οἱ πρόκριτοι Λιβαδίου (εἰκ. 3,4) πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ 1892 «ἐπὶ τῇ

Εἰκ. 3. Ἐπικλήσεις τοῦ γνησίου τῶν ὑπογραφῶν τῆς ἀντιπροσωπίας καὶ Ἐφορίας τῆς κοινότητος Λιβαδίου τοῦ 1892

Εἰκ. 4. Σφραγὶς τῆς Ἐφορίας τῶν σχολῶν Λιβαδίου τοῦ 1892

ἀσημότητι τῆς ταπεινῆς ἡμῶν κοινότητος, ἥτις ὡς φάρος τηλαυγῆς ἐν καιροῖς χαλεποῖς καὶ σκότει ἀμαθεῖ ἀνὰ τὴν Πιερίαν ταύτην χώραν καὶ αὐτοῦ τοῦ πολλοῦ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως τῆς ἐπισκέψεως ἠξιώθη διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν φήμην τῶν σχολείων μετὰ τὴν Κοζάνην, καὶ ἥτις ἐγκαρτερήσασα ἐν τῇ εὐγενεῖ σταδιοδρομίᾳ τῶν γραμμάτων διὰ πολλῶν τῶν κόπων καὶ οὐ σμικρᾶς τῆς θυσίας ἐσυνέχισε τὴν ἀρχαίαν εὐκλειαν ἧς μάρτυρες οἱ

πολλοὶ ἐπιστήμονες καὶ λόγιοι...»¹. Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἐλειτούργουν ἀργότερα καὶ εἰς τὰ χωρία Ἁγιος Παντελεήμων, Σκοτῖνα, Λεπτοκαρυά, Καρύτσα, Κουντουριώτισσα καὶ Βροντοῦ².

Ὅπωςδήποτε ὁμως, παρὰ τὰς ἀνωτέρω ἀδυναμίας, ἡ σχολικὴ κίνησις εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Πέτρας διετηρήθη καὶ συνέβαλεν, ὅσον ἦτο δυνατόν, εἰς τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν τοῦ τόπου καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον σκέπη τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Γ'. Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΠΕΤΡΑΣ

Λόγοι ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως ἀφ' ἑνὸς καὶ οἰκονομικῆς ἀνεπαρκειάς ἀφ' ἑτέρου ᾠδήγησαν τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας διὰ τῆς συγχωνεύσεως αὐτῆς πρὸς τὴν μητρόπολιν Ἑλασσῶνος καὶ τὴν ἐπισκοπὴν Κίτρους. Διὰ τῆς πράξεως ταύτης τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπέβλεψε κατὰ βάσιν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν καλυτέρων προϋποθέσεων ποιμαντορίας καὶ διακυβερνήσεως τῶν πιστῶν τέκνων τοῦ τῆς περιοχῆς αὐτῆς, «τῆς ἀνυσιμωτέρας δηλοῦν πνευματικῆς ποιμαντορίας καὶ διακυβερνήσεως τῶν λογικῶν τῆς ποίμνης τοῦ Χριστοῦ προβάτων, τῆς γὰρ ψυχικῆς τούτων σωτηρίας καὶ τῶν κοινῶν καὶ ἰδιωτικῶν αὐτῶν συμφερόντων ἢ Ἁγία Μήτηρ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία φιλοστοργότατα κηδομένη ἀγρύπνως τὴν ἀπὸ τοῦ κέντρου ἕνασκει τελεσφόρον ἐποπτεῖαν ὡς οἶόν τε καλῶς καὶ εὐδοκίμως τὰ τε δημόσια καὶ τὰ ἑαυτῶν διεξαγάγωσιν εἰς δόξαν Θεοῦ»³, καθὼς τονίζεται εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Τόμον.

Ἡ κατάργησις τῆς ἐν λόγῳ ἐπισκοπῆς ἐγένετο διὰ Συνοδικοῦ Τόμου ὑπογραφέντος ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὴν 9 Ἰουνίου τοῦ 1896 καὶ ἀποσταλέντος ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης τὴν 16 Ἰουλίου τοῦ ἰδίου ἔτους δι' εἰδικοῦ διαβιβαστικοῦ Πατριαρχικοῦ Γράμματος⁴.

1. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἔγγρ. 4735, σ. 1. Πρβλ. καὶ Γ. Σακελλαροπούλου, Ἁγαθάγγελος μητροπολίτης τῆς Ἑδέσσης, «Μακεδονικὴ Ζωή», τευχ. 96 (1974), σ. 41-42, ἔνθα κρίσεις τοῦ ἀπὸ Λιβαδίου Ἁγαθαγγέλου περὶ τῆς πνευματικῆς ἀκμῆς Λιβαδίου κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα.

2. Στ. Παπαδοπούλου, Ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα..., σ. 93.

3. ΑΜΘ, Φ. 31, ἀριθμ. ἔγγρ. 3579, ἔνθα ἐπισυνάπτεται ὁ Συνοδικὸς Τόμος, δημοσιευμένος ἐν τέλει τοῦ παρόντος.

4. Αὐτόθι. Τὸ Πατριαρχικὸν Γράμμα, ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. 3728, ἔχει οὕτω: Ἱερώτατε Μητροπολίτα Θεσσαλονίκης, ὑπέριτε καὶ ἔξαρχε πάσης Θετταλίας, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῆ ἀδελφῆ καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κτίριε Ἁθανάσιε χάρις εἴη τῇ αὐτῆς ἱερότητι καὶ εἰρήνῃ πικρὰ Θεοῦ. Μετὰ τῆς ἡμετέρας τῆς δε Πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς

'Αναλύοντας τὰ αἰτία τῆς καταργήσεως τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἐπισκοπῆς, παρατηροῦμεν ὅτι ταῦτα ὑπῆρξαν σοβαρά πρῶτον «ὑπὸ ἐκκλησιαστικῆν διοικητικὴν ἐποψιν». Τὰ γεωγραφικά ὄρια τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας ἐξετείνοντο μεταξύ δύο πολιτικῶν ὑποδιοικήσεων, τοῦ καζᾶ Κατερίνης καὶ τοῦ καζᾶ 'Ελασσῶνος (βλ. χάρτην 1) οὕτω δυσχερῶς ἐξυπηρετοῦντο οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τοῦ καζᾶ Κατερίνης, οἱ ὅποιοι διὰ τὰς πολιτικῆς φύσεως ὑποθέσεις ἔπρεπε νὰ μεταβαίνουν εἰς Κατερίνην, διὰ δὲ τὰς ἐκκλησιαστικῆς φύσεως εἰς τὸ Λιβάδιον 'Ελασσῶνος, ὅπου καὶ ἡ ἔδρα τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας¹. Τὸ πρόβλημα τοῦτο καθίστατο δεύτερον κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας, ὁπότε ἀπεκόπτοντο αἱ συγκοινωναί εἰς τὰ Πιέρια ὄρη καὶ τὸν Ὀλύμπον, καὶ εἰς τὰς ἀνωμάλους πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς περιστάσεις, συχνὰς ἀπὸ τοῦ 1878 καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὴν περιοχὴν Ὀλύμπου, ἡ ὅποια εἶχε καταστῆ παραμεθόριος μετὰ τὴν ἐνσωμάτωσιν (1881) τῆς Θεσσαλίας, πλὴν τοῦ διαμερίσματος 'Ελασσῶνος καὶ τῆς Νοτίου Ἠπείρου, εἰς τὸ ἐλληνικὸν κράτος ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου (1878).

'Αλλὰ καὶ ὁ δεῦτερος λόγος τῆς οἰκονομικῆς ἀνεπαρκείας τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας καὶ τῆς ὁμόρου πρὸς αὐτὴν ἐπισκοπῆς Κίτρους ἦτο λιαν σοβαρός, διότι οἱ πτωχοὶ χριστιανοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς ἐναντι τῶν ἐπισκοπῶν, τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν σχολείων οἰκονομικὰς ὑποχρεώσεις των. Οἱ κάτοικοι ἔπρεπε, πλὴν τῶν πολλαπλῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ σχολικῶν ἐπιβαρύνσεων, νὰ ἀντιμετωπίσουν καὶ τοὺς «βασιλικούς» λεγομένους φόρους τοῦ ἐπισήμου κράτους.

'Ἰδοὺ πῶς περιγράφει τὴν οἰκονομικὴν ἀθλιότητα τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ ὁ Πέτρας Θεόκλητος κατὰ τὰ ἔτη 1892 καὶ 1895, ὀλίγον πρὸ τῆς καταργή-

διαβιβάζομεν τῇ αὐτῆς ἱερότητι ἀντίγραφον, φέρον τὴν Πατριαρχικὴν ἡμῶν ἐπικύρωσιν, τοῦ ἄρτι ἀποφάσει τῆς Ἐκκλησίας ἐκδοθέντος Συνοδικοῦ Τόμου περὶ καταργήσεως τῆς ἐπὶ τὴν ἐξάρτησιν τῆς ἱερᾶς αὐτῆς Μητροπόλεως διατελούσης Ἐπισκοπῆς Πέτρας, προσορτήσεως δὲ τῶν μὲν πολιτικῶς τῇ ὑποδιοικήσει Ἐλασσῶνος ὑπαγομένων χωρίων αὐτῆς εἰς τὴν ἱερᾶν Μητρόπολιν Ἐλασσῶνος, τῶν δὲ τῇ ὑποδιοικήσει Αἰκατερίνης ὑπαγομένων εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Κίτρους. Τὸ ἀποσταλλόμενον ἀντίγραφον δέον ἵνα κατατεθῇ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἱερᾶς αὐτῆς Μητροπόλεως, ἡ δὲ αὐτῆς ἱερότης ὀφείλει κοινοποιήσαι ἕτερον τοῦ Τόμου ἀντίγραφον τῷ προσεχῶς ἐκλεγχομένῳ νέῳ Ἐπισκόπῳ Κίτρους ἵνα ἐπίσης κατατεθῇ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἀνωτάτης Ἐπισκοπῆς. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετ' αὐτῆς. 1896 Ἰουλίου 5 ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός. Τὸ Πατριαρχικὸν Γράμμα, καίτοι ἐγρᾶφη μὲ ἡμερομηνίαν 5 Ἰουλίου, ἀπεστάλη μετὰ τοῦ ἀντιγράφου τοῦ Τόμου τὴν 16 Ἰουλίου, ἡμερομηνίαν ἐπικυρώσεως τοῦ ἀντιγράφου.

1. Πλὴν τοῦ Λιβαδίου, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ἐπισκοπικὸν μέγαρον, τὸ ὅποιον ἀπετεφρώθη τὸν Αὐγουστον τοῦ 1888, ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς δευτερευούσαι ἔδραι τῆς ἐπισκοπῆς ἡ ἱερά μονὴ Πέτρας (εἰκ. 5) καὶ τὸ Λιτόχωρον.

σεως τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης. «Πλὴν ἀλλὰ μόλις ἐγενόμην Πέτρας καὶ ἤρξατο ἡ ἐπιστρατεία μεταξὺ τῶν δύο ὁμόρων κρατῶν, σύμπαντα δὲ τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας μου ἔγεμον αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ, οἱ δὲ Χριστιανοὶ διετέλουν ὄχροὶ καὶ περιδεεῖς μὴ γινώσκοντες τὸ ἀποβησόμενον, ὅτε καὶ πλεῖ-

Χάρτης 1. Τὸ νότιον τμήμα τῆς μητροπόλεως Κίτρονς συμπύπτον πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν Πέτρας. Ἡ ὁδὸς ἀπὸ Κατερίνης μέχρις Ἁγίου Δημητρίου διὰ τῶν στενῶν Πέτρας ὁρίζει τὰ πρὸς βορρᾶν ὅρια τῆς ἐπισκοπῆς

στοὶ ἐξεπατρίσθησαν ἔνεκα φόβου. Μετὰ ἕν ἔτος δὲ σχεδὸν ἀπεσύρθη ὁ στρατός, καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ λυσσαλέα ἐνέσκηψεν ἡ ληστεία καταστρέψασα πᾶσαν εὐτυχίαν καὶ ἀνθρωπότητα τῶν χωρίων, μετ' αὐτὴν δὲ ἐπέθηκαν ἐν τοῖς χωρίοις τὴν κορωνίδα τῶν κακῶν τὰ τῆ ληστεία παρομαρτοῦντα κακά. Πολλοὶ ἀφῆκαν τὴν γενέθλιον πατρίδα τῶν διὰ τὸ ἀφόρητον τῆς καταστάσεως μεταναστεύσαντες εἰς ξένην χώραν, καὶ οἱ περιλειφθέντες, ὡς

ἐκ τῶν τάφων ἐγερθέντες ἡμίνεκροι μόλις ἐκινουνοτο ὡς σκιαὶ δι' ὑπερβολὴν πενίας» (11 Ἰουνίου τοῦ 1892)¹.

Καὶ εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν του τοῦ 1895 εἶναι ἀποκαλυπτικώτερος γράφων τὰ κάτωθι πρὸς τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Ἀθανάσιον (1893-1903). «Παναγιώτατε! καὶ ἄλλοτε ἀνηρέχθην πρὸς τὴν Μητέρα μου Ἐκκλη-

Εἰκ. 5. Εἴσοδος τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς Πέτρας ἀνακαινισθέντος τὸ πρῶτον τὸ 1151

σίαν ἐκθέτων Ἀυτῇ τὴν οἰκτράν κατάστασιν τῆς ἐπαρχίας μου, καὶ ἤδη ἀναγκάζομαι νὰ δηλώσω τῇ Ὑμετέρα Παναγιότητι, ὅτι ἐκ τῶν 22 χωρίων τῆς ἐπαρχίας μου, τὰ μὲν 9 χωρία τὰ ὅποια κεῖνται παρὰ τὴν μεθόριον γραμμὴν, ἔνεκα τῶν περιστάσεων πρὸ πολλοῦ κατεστράφησαν. Ἄν δέ τινες τῶν κατοίκων ἔμειναν, οὗτοι εἶναι ἔλεεινοί, καί, ἀδυνατοῦντες νὰ ἀποτίσωσι τοὺς βασιλικοὺς φόρους, ἐκπατρίζονται ὁσημέραι. Τὰ δὲ ἄλλα χωρία κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τοιαύτην ἔνδειαν περιέστησαν καὶ ταῦτα ἔνεκα τῆς ἐπισκη-

1. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4732, σ. 2.

ψάσης φοβερᾶς δυστυχίας, ὥστε στεροῦνται καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου. "Ἄς μὴ νομίῃ δὲ ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης ὅτι εἰμι ὑπερβολικῶς λέγων ταῦτα, διότι δύναται νὰ ἐξετάσῃ τὸ τοιοῦτον ἄλλοθεν καὶ πεισθῇ περὶ τούτου. Παρὰ τοιούτων τοίνυν χωρίων αὐτόχρημα νεκρῶν! τί καὶ πῶς δύναμαι νὰ εἰσπράξω, καὶ μάλιστα ὁπότεν ὁ ἡμισυς πληθυσμὸς σχεδὸν τῆς ἐπαρχίας μου εἶναι βλαχόφωνος;"¹ (22 Μαΐου 1895).

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν κατάστασιν, ἀπεφάσισε τὴν κατάργησιν τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας. Τὸ σκεπτικὸν τῆς καταργήσεως τῆς ἐπισκοπῆς, ὅπως ἔχει περιληφθῆ εἰς τὸν Συνοδικὸν Τόμον, ὁμιλεῖ περὶ ἀνυπερβλήτων δυσχερειῶν πρῶτον εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, αἱ ὁποῖαι ἐπήγαζον ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας ὑπαγόμενα χωρία ἀνήκον ἐξ ἐπόμεως πολιτικῆς διοικήσεως εἰς δύο ὑποδιοικήσεις, τῆς Ἑλασσῶνος καὶ τῆς Κατερίνης, μὲ συνέπειαν τὰς πολλαπλᾶς ταλαιπωρίας τῶν κατοίκων εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀναγκαίων θρησκευτικῶν καθήκοντων τῶν καὶ δευτέρων εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν πόρων πρὸς ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν τοῦ ἐπισκοπικοῦ θεσμοῦ εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Ὅθεν, διοικητικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ λόγοι ὤθησαν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας².

Κατ' ἐφαρμογὴν, λοιπόν, τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου, δέκα χωρία, ἦτοι: Ἁγίου Δημήτριος, Λιβάδιον, Κοκκινόπυλος, Σέλος (σημ. Πύθιον), Τούχλιστα, Καραοῦλι, Μιτσιοῦνι, Σκαμνιά (σημ. Συκαμινέα), Πολυάνα καὶ Καρυά, τὰ ὁποῖα ὑπήγοντο πολιτικῶς εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ἑλασσῶνος, προσηρτήθησαν ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν μητρόπολιν Ἑλασσῶνος, τὰ δὲ ὑπόλοιπα δέκα ἐντέτε χωρία, ἦτοι: Βροντοῦ, Καρυαί, Μόρνα (σημ. Φωτεινά), Μηλιά, Ζιάζακος (σημ. Λόφος), Κουντουριάτισσα, Σπί (σημ. Στουπί), Βλακοκαλύβια (σημ. Ἁγίου Σπυρίδων), Καρύτσα, Μαλαθρῶν (σημ. Δῖον), Λιτόχωρον, Λεπτοκαρυά, Σκοτίνα, Παντελεήμων καὶ Πούρλια⁴, τὰ ὁποῖα ὑπήγοντο πολι-

1. ΑΜΘ, Φ. 63, ἀριθμ. ἐγγρ. 4743 «Ἐπιστολὴ Πέτρας Θεοκλήτου πρὸς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ἀπὸ 22 Μαΐου 1895 ἐκ Λιτοχώρου», σ. 1-2.

2. Βλ. ὑποσημ. 3 τῆς σελ. 73 τοῦ παρόντος.

3. Τὸ 1955 ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἐπανήλθε διὰ νόμου εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν τῆς μητροπόλεως Κίτρους, προηγηθεῖσης τῆς πολιτικῆς ὑπαγωγῆς τοῦ χωρίου εἰς τὴν νομαρχίαν Πιερίας.

4. Τὰ χωρία Λιτόχωρον, Λεπτοκαρυά, Σκοτίνα, Παντελεήμων καὶ Πούρλια, ὑπαγόμενα ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Πλαταμώνος, προσηρτήθησαν ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Πέτρας καὶ πολιτικῶς εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Κατερίνης ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1881 κ.έ., ὅτε ἐγένετο ἡ διαγράξις τῆς νέας ὀρθοπετικῆς γραμμῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ προσάρτησις τῶν χωρίων τούτων, ἡ ὁποῖα εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν αὐτόματον διχοτόμησιν καὶ κατάργησιν τῆς ἐπισκοπῆς Πλαταμώνος, ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξη-

τικῶς εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Κατερίνης, ὑπήχθησαν ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Κίτρους.

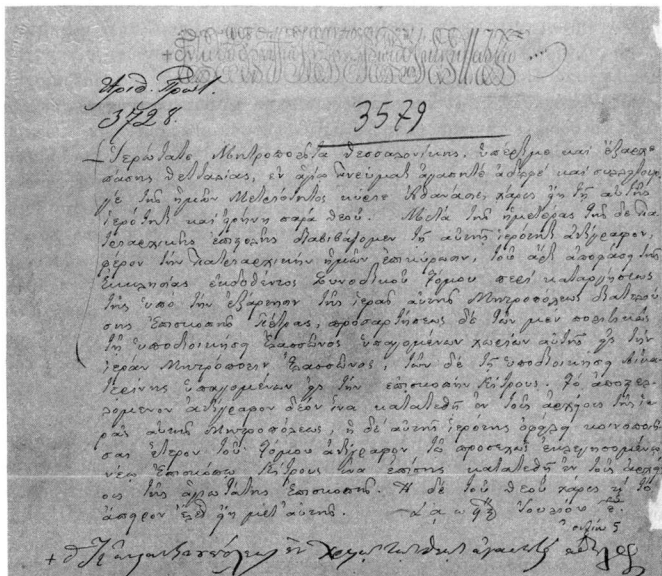
Ἡ ἀνωτέρω ρύθμισις, ὡς εἰκός, ἐγένετο κατόπιν προηγουμένης συνεννοήσεως μεταξὺ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ὁποίας ὑπήγετο ἡ ἐπισκοπὴ Πέτρας. Ἡ διαδικασία αὕτη ἦτο ἱεραρχικῶς ἢ κανονικὴ λόγῳ τοῦ ὑφισταμένου μητροπολιτικοῦ συστήματος εἰς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖον ἐλειτούργει ἐνταῦθα διὰ τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου¹. Οὕτω, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1896 ἢ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ Γράμματός²

τήθη τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Πέτρας Ἀθανασίου καὶ τῶν προκρίτων τῶν ἐνδιαφερομένων χωρίων. Τὸ κείμενον τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἀναφορᾶς, ἀποκειμένης εἰς τὸ ΑΜΘ, Φ. 63, ὑπ' ἀριθμ. 4717, ἔχει ὡς ἐξῆς: *Παναγιώτατε, μετὰ τοὺς ταπεινοὺς προσκνησημοὺς κατὰ καθήκον σπεύδω νὰ φέρω εἰς γνῶσιν τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος, ὅτι ἀπὸ τινων ἡμερῶν μετὰ τὴν διαχώρισιν τῆς νέας ὀρθοτικῆς γραμμῆς, καθ' ἣν δέκα περίπου τῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας τοῦ ἁγίου Πλαταμῶνος ἔμειναν ἐντεῦθεν τῆς γραμμῆς ἄνευ ποιμενάρχου, λόγος ἐγένετο πολὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μου καὶ γνώμη ἐσχηματίσθη ν' ἀνερχθῶσιν οἱ προϊστάμενοι τῆς πρωτεύουσας τῆς ἐπαρχίας μου πρὸς τὴν ὑμετέραν Παναγιότητα ἐξαιτούμενοι τὴν ἔνωσιν καὶ συγχόνησιν τῶν εἰρημένων δέκα χωρίων τοῦ ἁγίου Πλαταμῶνος μετὰ τῆς ἐπαρχίας «Πέτρας», τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐποίησαν ἀνερχθέντες καὶ ἐκθέσαντες τὰς ταπεινὰς αὐτῶν αἰτήσεις. Τὴν ἀναφορὰν δὲ ταύτην τῶν προκρίτων Λειβαδίων συνοδεῖον λόγῳ διὰ τῆς παροῦσης ἐπισημνάτω καὶ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην, ὅτι ἡ εὐμενὴς ἀποδοχὴ τῶν αἰτήσεων τούτων καὶ ἡ πραγματοποίησις αὐτῶν καὶ δι' ἄλλους μεν λόγους πολλοὺς εἶναι καλὴ καὶ ἡσυχαστικὴ, πρὸ πάντων δὲ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὅστις μειοψηφῶν ἐν τῇ θεοσώτῳ ἐπαρχίᾳ μου, ὡς γνωστὸν, μόλις ἀποτελεῖ τὸ τρίτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων· ἐὰν δὲ προστεθῶσι καὶ συγχωνευθῶσι καὶ τὰ καθαρῶς ἑλληνικὰ χωρία τοῦ ἁγίου Πλαταμῶνος ἐξυπηρετοῦνται κάλλιστα τὰ συμφέροντα τοῦ ἑλληνισμοῦ, μείζονος ἐπικοινωνίας γινομένης μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ βλαχοφωνούντων χριστιανῶν, καὶ οὕτως ἐντελῶς ἀπροσπέλαστος καθίσταται ἡ Ἐπαρχία εἰς τὰς δολίας καὶ μοχθηρὰς εἰσηγήσεις τῆς βλαχικῆς προπαγάνδας· ταῦτα κατὰ τὴν ταπεινὴν γνώμην ὑποβάλλων δὲν ἀγνοῶ, ὅτι ἡ ὑμετέρα Παναγιότης μνηροπλαστῶς συνεισφέρει ἐμοῦ βουλευομένη καὶ προνοοῦσα ὑπὲρ τῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ συμφερόντων θέλει σπεύσει νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ ἐθνοφελέστερον καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτων προσφορύτερον μέτρον, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀναμένων μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας νὰ ἴδω ἐν ἐφαρμογῇ δράττομαι τῆς περιουσίας νὰ διαβιβῶσιν Ὑμῖν τὴν διαβεβαίωσιν τῆς νίκης ἀποσπασσεως καὶ τοῦ ἀπείρου σεβασμοῦ μεθ' οὗ καὶ διατελῶ. 1881 Ὀκτωβρίου 1 ἐν Λειβαδίῳ ἐλάχιστος ἐν ἁγίῳ Πνεύματι τέκνον ἴ οὐ Πέτρας Ἀθανάσιος. Τὰ ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους περιληφθέντα χωρία τῆς ἐπισκοπῆς Πλαταμῶνος προσηρτήθησαν ἐκκλησιαστικῶς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Πατριαρχικῆς πράξεως τοῦ Μαΐου 1882 εἰς τὴν μητρόπολιν Λαρίσης, τῆς ὁποίας ὁ ἐπίσκοπος ἔκτοτε φέρει τὸν τίτλον «Λαρίσης καὶ Πλαταμῶνος». Εἰς τὸ ὑπὸ ψήφισιν νέον σχέδιον τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου ὁ μητροπολίτης Λαρίσης ἐπανακτᾷ τὴν ἀρχικὴν ὀνομασίαν τοῦ.*

1. Περὶ τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνόδου τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης πραγματεύομαι εἰδικῶς εἰς ἀνεκδότον εἰσέτι μελέτην μου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ θεσμὸς τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Θεσσαλονίκης».

2. ΑΜΘ, Φ. 30, 3541. Τὸ Γράμμα τοῦτο, ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. 1362, ἔχει οὕτω: *Ἱερώτατε Μητροπολίτα Θεσσαλονίκης, ὑπέριπε καὶ ἐξαρχε πάσης Θετταλίας, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι*

της (εἰκ. 6) ἐξήτει ἐπισήμως τὴν γνώμην τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης περὶ τοῦ καταργητέου ἢ μὴ τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας καὶ κατόπιν συμφώνου γνώμης αὐτῆς τὸ Πατριαρχεῖον προήλθεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ σχετικοῦ Συνοδικοῦ Τόμου.

Εἰκ. 6. Ἐγγραφοῦ τοῦ Οἴκ. Πατριάρχου Ἀνθίμου Ζ' πρὸς τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Ἀλέξανδρον περὶ τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου καταργήσεως τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας τοῦ 1896

(ΑΜΘ, Φ. 31, 3579)

ἀγαπητὴ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Ἀθανάσιε, χάρις εἴη τῇ αὐτῆς Ἱερότητι καὶ εἰρήρῃ παρὰ Θεοῦ. Διασκεψάμενοι συνοδικῶς περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν Ἐπισκοπῶν αὐτῆς Κίτρους καὶ Πέτρας, ὡς καὶ περὶ ἀξιοπροσεστέρας συντηρήσεως τῆς ἱεράς αὐτῆς Μητροπόλεως, ἐγνωμεν ἵνα πρὸς κρείττονα διαρρῆθῃσιν αὐτῶν συγχωνευθῶσιν μὲν αἱ παρακείμεναι Ἐπισκοπαὶ Κίτρους καὶ Πέτρας, τῶν χωρίων τῆς Ἐπισκοπῆς Πέτρας τῶν μὲν ὑπαγομένων πολιτικῶς εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Αἰκατερίνης προστιθεμένων τῇ Ἐπισκοπῇ Κίτρους, τῶν δὲ ὑπαγομένων εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ἐλασσῶνος προσαρτωμένων τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐλασσῶνος, προσαρτηθῆ δ' ἅμα καὶ παρακειμένη τις ἐπι-

Δ'. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ
ΚΑΤΑΡΓΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΠΕΤΡΑΣ

1. Περιγραφή Τόμου. Τὸ κείμενον τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου κατεχωρήθη ἐν πρωτοτύπῳ εἰς τὸν «Ἱερὸν Κώδικα τῶν Ὑπομνημάτων» τοῦ ἔτους 1896, μηνὸς Ἰουνίου, ἐπιμελήσεως θ', ἀκριβὲς δὲ ἀντίγραφον τούτου κατεστρώθη τὴν 16 Ἰουλίου 1896 ἐπὶ εἰδικοῦ φύλλου χάρτου, πλάτους 0,46 μ. καὶ μήκους 0,59 μ., ἔχοντος ἐν κορυφῇ τὴν ὑπογραφήν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμου («Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθιμος ἐπιβεβαιοῦ»), ἐν τῇ βάσει τὴν σφραγίδα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μὲ τὴν παρ' αὐτῇ ἐνδειξίν «Ὁ,τι ἀκριβὲς ἀντίγραφον ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Κώδικος τῶν Ὑπομνημάτων. Ἐκ τοῦ Γραφείου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῇ 16 Ἰουλίου 1896. Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς Ἀρχιμ. Κύριλλος» καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὸ κείμενον τοῦ Τόμου εἰς 46 γραμμὰς μήκους 0,46 μ. Τὸ ἀκριβὲς τοῦτο ἀντίγραφον (εἰκ. 7) ἀπεστάλη ἀμέσως εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἐλήφθη τὴν 26 Ἰουλίου ἀρμοδίως· τοῦτο εὔρομεν εἰς πρόσφατον ἔρευναν εἰς τὸ ἱστορικὸν ἀρχεῖον τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 31 φάκελλον καὶ μὲ αὐξ. ἀριθ. 3581 μετὰ τοῦ διαβιβαστικοῦ Πατριαρχικοῦ Γράμματος ἀπὸ 5 Ἰουλίου 1896. Ἔτερον πανομοιότυπον ἀντίγραφον τοῦ αὐτοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου ἀπεστάλη ὡσαύτως πρὸς τὴν ἐνδιαφερομένην μητρόπολιν Ἐλασσῶνος.

2. Κείμενον Τόμου. Ἐν συνεχείᾳ δίδομεν εἰς δημοσιότητα τὸ κείμενον τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου καταργήσεως τῆς ἐπισκοπῆς Πέτρας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀνωτέρω περιγραφέντος ἀκριβοῦς ἀντιγράφου τούτου.

Ἀριθ. Πρωτ. 4254

† Ἀνθιμος Ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης
καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Προνοίας ἔργον ἐκκλησιαστικῶς ἀπὸ τε τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν Συνοδικῶν ἀποφάσεων ἐνδεδειγμένον ἐστὶ τὰ τῆς διοικήσεως τῶν Μητροπόλεων καὶ Ἐπισκοπῶν ὄρια ρυθμίζειν ἕσθ' ὅτε καὶ μετατιθέναι, ἢ νέας πηγνίνας παροικίας ὅπου χρεῶν, ἢ παλαιὰς διαλύειν καὶ τὰς ἐν αὐταῖς ἐνορίας ἐτέραις προσ-

σκοπῇ τῇ Μητροπόλει Θεσσαλονίκης πρὸς αξιοπρεπεστέραν συντήρησιν τοῦ καιρῶν Μητροπολίτου αὐτῆς. Ὅθεν, πληροφοροῦντες τὴν αὐτῆς Ἱερότητα περὶ τῆς συνοδικῆς ταύτης διασκέψεως, ἐντελλόμεθα συνοδικῶς ἵνα καὶ αὐτῇ ἐξενέγκῃ ἐν τάχει καὶ διατυπώσῃ τὴν ἀτομικὴν αὐτῆς γνώμην ἐπὶ τοῦ προκειμένου, διὰ τὰ περαιτέρω. 1896 Μαρτίου 4 † Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.

αρχτῶν γειτνιαζούσας, σκοποῦμενον τούτου καὶ μόνου τοῦ ἀγαθοῦ τέλους, τῆς ἀνυσιμωτέρας δηλοῦν πνευματικῆς ποιμαντορίας καὶ διακυβερνήσεως τῶν λογικῶν τῆς ποίμνης τοῦ Χριστοῦ προβάτων, τῆς γὰρ ψυχικῆς τούτων σωτηρίας καὶ τῶν κοινῶν καὶ ιδιωτικῶν αὐτῶν συμφερόντων ἢ Ἁγία Μήτηρ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία φιλοστοργότατα κηδομένη ἀγρόπνουσ τὴν ἀπὸ τοῦ κέντρον ἑνασκει τελεσφόρον ἐποπτεῖαν ὅπως ὡς οἶόν τε καλῶς καὶ εὐδοκίμως τὰ τε δημόσια καὶ τὰ ἑαυτῶν διεξάγωσιν εἰς δόξαν Θεοῦ. Τοιοῦτο δῆπου καὶ τῆς ὧδε ἀναγεγραμμένης Συνοδικῆς Πράξεως τὸ σκοπούμενον.

Τῆς γὰρ εἰς τὴν κανονικὴν ἐξάρτησιν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης ὑποκειμένης Ἀγιωτάτης Ἐπισκοπῆς Πέτρας μὴ εὐδοκούμενης ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν διοικητικὴν ἐποπὴν ἕνεκα τῶν ἐκαστοτε ἀπαντωσῶν δυσχερειῶν πρὸς ἐγκαίρον καὶ αἰσίαν διεκπεραίωσιν τῶν ἐμπιπτοῦσων ὑποθέσεων τῶν χριστιανῶν, δυσχερειῶν πηραζουσῶν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξαρτήσεως τῶν ἀποτελουσῶν ταύτην κομπούλεων καὶ χωριῶν, ὧν αἱ μὲν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ἐλασσῶνος, αἱ δὲ εἰς τὴν τῆς Αἰκατερίνης πολιτικῶς ὑπάγονται, πρὸς δὲ ληφθείσης ὑπ' ὄψει Συνοδικῶς τῆς ἐν τῇ πλησιοχώρῳ Ἐπισκοπῇ Κίτρον παρατηρηθείσης ἀνεπαρκείας τῶν πόρων αὐτῆς πρὸς ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν ἀρχιερέως, πρὸς τελεσφόρον θεραπείαν καὶ ἀνόρθωσιν τῆς λυπηρᾶς ταύτης καταστάσεως καὶ ἀνυσιμωτέραν διεξαγωγὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ιδιωτικῶν ὑποθέσεων τῶν εὐσεβῶν ἐγκατοίκων, κοινῇ ἀπεφραγμένη ὑπὲρ τῆς καταργήσεως μὲν τῆς Ἐπισκοπῆς Πέτρας, ὡς ἰδίᾳ ἀρχιερατικῆς παροικίας, προσαρτήσεως δὲ τῶν ταύτην ἀποτελουσῶν χωρῶν εἰς τὰς γειτνιαζούσας ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας, ἦτοι τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἐλασσῶνος καὶ τὴν Ἀγιωτάτην Ἐπισκοπὴν Κίτρον, ὡς μόνου μέτρου δυναμένου ἀξιοπρεπεστέρων ἅμα καὶ τελεσφορωτέρων καταστῆσαι ἐπὶ κοινῷ ἀγαθῷ τὴν ἀρχιερατικὴν τούτων προστασίαν καὶ ἐπίσκηφιν.

Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα Συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, Ἰνα, τῆς τέως Ἐπισκοπῆς Πέτρας καταργουμένης ὡς ἀρχιερατικῆς ἰδίᾳ παροικίας διὰ τοὺς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας λόγους, ἐκ τῶν ἀποτελουσῶν ταύτην κομπούλεων καὶ χωριῶν τὰ μὲν ὑπαγόμενα πολιτικῶς εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ἐλασσῶνος, ἦτοι τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἅγιος Δημήτριος, Λειβάδιον, Κοκκινόπλος, Σέλος, Τούχλιστα, Καραούλι, Μιτσιουῖνι, Σκαμιά, Πολιάνα καὶ Καρνά, προσαρτηθῶσιν ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἐλασσῶνος, τὰ δὲ πολιτικῶς εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Αἰκατερίνης ὑπαγόμενα, ἦτοι τὰ χωρία Βροντοῦ, Καρνά, Μόρνα, Μηλιά, Ζιάζακος, Κοινοτουριώτισσα, Σπί, Βλαχοκαλύβια, Καρότσα, Μαλαθρονά, Λιτόχωρον, Λεπτοκαρνά, Σκοτῖνα, Παντελεῖμων καὶ Πούβλια ὑπαχθῶσιν ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Κίτρον, ἐξαρτωμένην κανονικῶς ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Πάντα δὲ ταῦτα ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον

ἀποφαινόμεθα ἵνα διατελώσιν ἀναποσπάστως προσηρτημένα, ὡς εἴρηται, τὰ μὲν τῇ ἀρχιερατικῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ κατὰ καιροῦς Μητροπολίτου Ἐλασσῶνος, τὰ δὲ τῇ ἀρχιερατικῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ κατὰ καιροῦς ἐπισκόπου Κίτρους, ὀφειλόντων τακτικῶς ἐπισκεπτεσθαι ταῦτα, προνοεῖν τε περὶ τῆς θρησκευτικῆς, πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς προκοπῆς τῶν ἐνοικούντων χριστιανῶν καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῆς εὐσταθείας καὶ εὐπρεπείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, πάντα δὲ τὰ ἀρχιερατικὰ καθήκοντα θεοφιλῶς ἐπιτελεῖν καὶ τὰ πάντα τοῖς πᾶσι γίνεσθαι ἵνα τοὺς πάντας κερδήσωσι κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, πρὸς δὲ τῇ ἀρχιερατικῇ ἐπιχορηγήσει καὶ ἅπαντα τὰ ἐμπίπτοντα ἀρχιερατικὰ δικαιώματα τὰ τέως τῇ Ἀγιοτάτῃ Ἐπισκοπῇ Πέτρας ἀνήκοντα νέμεσθαι, καταβάλλειν δ' ἀφ' ἑτέρου τὸ ἀνάλογον τῆς διὰ τὴν τέως Ἐπισκοπῆν Πέτρας ὀρισμένης Πατριαρχικῆς ἐπιχορηγήσεως καὶ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν δόσεων, ὀρισθησόμενον δι' ἰδίων Πατριαρχικῶν γραμμάτων.

Ἐπὶ τούτοις ἐγένετο ὁ ἡμέτερος ὁδε Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος καταστρωθεὶς ἐν τῷ ἱερῷ τῶν ὑπομνημάτων κώδικι εἰς διηκεῖ ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν. Ἀντίγραφον δ' αὐτοῦ δεόντως ἐπικεκρωμένον ἀπεστάλη τῷ Ἱερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Ἐλασσῶνος καὶ ὑπερτίμῳ, ἀγαπητῷ ἡμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Νικοδήμῳ, καὶ τῷ ἱερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ πάσης Θεσσαλίας, ἀγαπητῷ ἡμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Ἀθανασίῳ ἐπὶ τῷ ἀνακοινωθῆναι τῷ μέλλοντι ἐκλεγθῆναι νέῳ Ἐπισκόπῳ Κίτρους καὶ κατατεθῆναι ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν εἰρημένων Μητροπόλεων καὶ τῆς Ἐπισκοπῆς.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αὐχστ, κατὰ μῆνα Ἰούνιον, ἐπιμεμήσεως θ'.

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποφαινεται. ὁ Καίσαρας Ἰωάννης, ὁ Ἐφέσου Κωνσταντῖνος, ὁ Ἡρακλείας Γερμανός, ὁ Νικαίας Ἱερώνυμος, ὁ Σμόρνης Βασίλειος, ὁ Ἀγγιάλου Βασίλειος, ὁ Γάνου καὶ Χώρας Διονύσιος, ὁ Λήμνου Ἀθανάσιος, ὁ Σισανίου Ἀθανάσιος, ὁ Ἐλασσῶνος Νικόδημος, ὁ Καρπάθου καὶ Κάσου Σωφρόνιος, ὁ Ἐλευθερουπόλεως Διονύσιος.

RÉSUMÉ

Athanasios Angelopoulos, L'épiscopat de Petra et les problèmes nationaux, pédagogiques et sociaux de l'hellénisme de la région de l'Olympe (1890-1896).

L'étude présente, basée sur des rapports, des exposés et des lettres de Théoclyte, dernier évêque de Petra (1885-1896), ainsi que des habitants de la région d'Olympe, se réfère à l'histoire de l'épiscopat de Petra au cours des dernières années de son existence (1890-1896). Ces documents, existant actuellement dans les archives d'histoire de la métropole de Thessalonique, concernent les problèmes nationaux, pédagogiques et sociaux que l'épiscopat affrontait au cours de l'époque en question, problèmes qui, dans cette étude, sont regroupés en trois parties. Ces nouveaux documents, illustrant le problème le plus important que l'hellénisme de la région d'Olympe ait affronté, à savoir de la propagande roumaine prouvent que cette propagande a totalement échoué dans son but tant dans la région de Livadion que dans celle de Kokkinoplos sur Olympe, échec dû probablement à la résistance vigoureuse des grecs de langue valaque soutenus par l'église orthodoxe et les communautés grecques.

Livadion, Kokkinoplos, Aghios Dimitrios et Litochoron en particulier connaissaient encore une époque de floraison au point de vue de l'enseignement, alors que les écoles des autres régions de l'Olympe étaient tombées dans la décadence, la pauvreté de leur communauté en étant certainement la cause.

Le mouvement culturel de l'épiscopat de Petra contribua énormément, malgré les difficiles problèmes posés, à ce que les habitants de la région aient eu une formation pédagogique et qu'ils aient conservé la conscience nationale.

Finalement le patriarcat oecuménique sera obligé de supprimer en juillet 1896, pour des raisons financières et administratives, l'épiscopat de Petra qui fera désormais partie de la métropole de Elasson et de l'épiscopat de Kiotos. L'acte de dépendance figure dans l'édition de Synodikos Tomos, dont la copie existant dans les archives d'histoire de la métropole de Thessalonique, figure dans la présente étude.